

КРИСТИНА Р. МИТИЋ¹
УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДЕПАРТАМАН ЗА СРПСКУ И КОМПАРАТИВНУ КЊИЖЕВНОСТ

ТЕОРИЈСКЕ КОНТУРЕ ФОЛКЛОРНОГ И НАИВНОГ

*Снежана Шаранчић Чуштура, Фолклорно
у њросћору наивној. Усмена књижевност
у контексту књижевности за децу, Сомбор:
Педагошки факултет 2017, 228 сћр.*

Збирка студија „Фолклорно у простору наивног“ резултат је десетогодишњег истраживања ванредног професора Снежане Шаранчић Чутура са Педагошког факултета Универзитета у Новом Саду са сједиштем у Сомбору. Поред исцрпног и угледног списка ишчитане литературе, публикација располаже и именским индексом који омогућава и тзв. упућивачко читање. Очигледна је ауторкина посвећеност и преданост у истраживању релација усмене књижевности и литературе за децу. Фолклорно и наивно се, како открива ауторка, огледају и истовремено угледају; у огледалу су ове двије књижевности изазовне једна другој. Усмена књижевност се мимо вантекстовних елемената приближава дјетињству и постаје дјечија. Позвана рецензенткиња Љиљана Пешикан Љуштановић наглашава ауторкино изванредно познавање усмене књижевности приликом дављења књижевношћу за

¹ kristina.mitic@filfak.ni.ac.rs

Приказ је примљен 1. јуна 2018, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 21. јуна 2018.

дјецу. Тихомир Петровић истиче аналитичко-синтетички поступак и чистоту теоријско-критичке мисли. Према ријечима Јована Љуштановића она „суптилно опажа језичке и жанровске микроформе долазећи до бљештавих откровења и озбиљних закључака“. Теоријске контуре фолклорног и наивног су успостављене, а потом су слике прожимања ових двају умјетничких феномена зналачки обојене.

Слику зајонейннушої свейша ауторка открива доводећи у везу загонетку и наивну слику и истражујући гротескно у поетској структури фолклорне загонетке. Закључује да функционални аспект гротескних уобличења у загонеткама варира од свјесног стварања особене пјесничке слике, збуњивања саговорника, до израза амбивалентног виђења свијета као средишње филозофије фолклорне традиције. Своја докторска истраживања поетике Бранка Ђопића Снежана Шаранчић Чутура у овој књизи дијелом открива текстом који се бави *једносйавним облицима* (по Јолесу) код Ђопића за дјецу, све вријеме држећи везу са фолклорним зајајцима – у обичај узетим ријечима, особито у добро опремљеним екпликативно-дидлографским подбљешкама. Ауторка налази Ђопићев поштовалачки дијалог са традицијом, која је основица његове „имагинације, књижевног поступка и детињства“. Успаванка као *лирска кайија сна* овде је изаткана основним стиховима *Сан у љуљу, уроци њод љуљу* (народна) и *На йраници свейша грво сйава* (Радовић). Ова два потпоглавља даље су сликана одабраним стиховима из фолклорних зборника Карацића (1975), Шаулића (1965), Зоје Карановић (2005), Вујчића (2006), чему се придружују ауторски примјери успаванки Миховила Црнка, Јована Јовановића Змаја, Отона Жупанчича, Десанке Максимовић, Григора Витеза и Душана Радовића и доказује о везама и потенцијалима народних успаванки у односу на модерну поезију. *Време у усменим лирским лајаријама*, као и у цупаљкама, бројалицама, ређалицама, шаљивим пјесмама о животињама, студија је о народном стваралаштву одраслих које је временом претрпјело одређене измјене и изгубило првобитну намјену, а којим се дјеца користе. Вријеме у лагаријама номинално је псеудовријеме и још једно је свједочанство усмене и истовремено модерне поезије за дјецу. У одјељку *Сесйре без драйша – између йрайике, майије и ийре* пјесма из наслова разматра се у контексту усмене породичне лирике, традиционалног културолошког дефинисања односа браћа–сестре, као и у контексту обредне праксе и имитативне магије. Пажња се посвећује естетици и семантици пјесничких слика: избору и значењу,

симболици материјала, боја, бројева. Како се ова пјесма неријетко проналази и у контексту књижевности за дјецу, настоје се препознати и основна поетичка својства која је чине блиском пјесми за дјецу. Из скупине пјесама о раду и пјеваних уз рад у основи поглавља *Наджњева се момак и девојка*, истоимена је посленичка пјесма, сублимација „женског начела“ као „врховног животног принципа“. Наивна слика свијета упија и усмена предања, по врсти редом – демонолошка („најзаступљенији потицај ауторским делима“), етиолошка („поезија постојећег“) и културно-историјска („радост приповиједања“). Анализи мјеста и функције фабулата, прикључује се анализа једног „поетског мемората“, романсе Бакина њрича Бранка Рагичевића. Поглавље *Пајанско и хришћанско у Андерсеновим бајкама и њричама*, саграђеним од „хришћанског милосрђа“, „илузија и шарених крпица“ чине сагледавања прича и бајки: *Сајуџник*, *Дивљи лабудови*, *Рајски врш*, *Кћи Краља мочваре*, *Ана Лизабет*, *Прича о мајци*, *Анђео*, *Мала сирена*, *Чаробни дреи*, *Дубина звона*, *С њрозора дома сџараца*, *Пџица народне њесме*. Скица родне судбине дића из фолклорне имаинације у савременој српској књижевности и за децу приказује родно равноправни демонски свијет фолклорне имаинације. Како ауторка закључује: „традиционално друштво у односу на данашње је родно коректније [...] књижевност за децу устаје против радикалних раслојавања женских и мушких својстава и улога, па и када су дате у телима оностраних дића“, што је отвореност ове врсте књижевности за дијалог и са патријархалним и са феминистичким увјерењима о феномену рода, једнако. Запис усмене бајке о *Пејелуји* према Јовану Суботићу свједочи о жанровској и стилској рјечитости варијанте. У одјелку се разматрају синкретичко жанровско устројство бајке о *Пејелуји* објављене у *Лейојису Мајице српске* према запису Јована Суботића, одступања од Караџићеве визије идеалног модела народног приповиједања, импулси новелистичког и драмског (драматуршког) уобличавања, уопште, посебности варијанте условљене зonom настанка и биљежења, контекстом у ком је објављена, општим Суботићевим књижевним погледима. Записи, пак, Вука Стефановића Караџића и Милице Стојадиновић Српкиње дају исту усмену бајку у кључу традиционалне културе и поетике варијанте. Ове двије варијанте разматрају се са аспекта морфолошких особености усмене бајке, семантике елемената традиционалне културе и религије, обредног и обичајног поступања, те посебности које произилазе из различитих сензибилитета казивача-записивача, различитог културолошког миљеа из ког су по-

никле, различитог контекста у ком су објављене. На крају ове или на почетку нове збирке студија стоји истраживање „орнаментике“ усмене бајке *Чардак ни на небу ни на земљи*, која је постала „метафора поетске имагинације, синоним књижевности, опште место, фразеолошки израз...“.

Студирајући етномитологију у окриљу усменог дјечијег народног стваралаштва, Ненад Љубинковић дјечији фолклор назива пасторчетом ове врсте студија и наглашава важност систематског прикупљања свега што је од интереса за испитивање дјечијег фолклора, а такво једно испитивање доводи у ред најзначајнијих послова који уназад 200 година предстоји српској науци и култури. Такође напомиње како стално ваља имати на уму да је дјечији фолклор свједок историјског дјетињства и духовног развоја човјечанства. Плејади истакнутих проучавалаца дјечијег фолклора коју чине Миодраговић (1914), сестре Јанковић (1934), Т. Р. Борђевић (1941), Кнежевић (1958), Допуђа (1969), Матић (1970), Тредјешанин (1991), Златковић (2002), Сикимић (2013) прикључује се с правом и првенством Снежана Шаранчић Чутура, бавећи се „културом детињства“ и јасно раздвајајући, попут својих уважених претходника, дјечији фолклор зависан од утицаја одраслих и „аутономни дечији фолклор“ према облицима написане књижевности за дјецу.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).